

putuotokset? Minkälainen mekanismi tarvitaan, että suunnitelman laadinnassa voitaisiin ottaa kuluttajien mielihalut huomioon?

Ratkaisumme peruseriaatteet voidaan ilmaista varsin yksinkertaisesti. Kaikkiin kulutushyödykkeisiin merkitään niiden työarvot, ts. se kokonaismäärä yhteiskunnallista työtä, joka niiden valmistamiseen on tarvittu sekä suoraan että välillisesti. (Työarvojen laskeminen käytännössä kuvattiin luvussa 3.) Tästä riippumatta hyödykkeiden varsinaiset hinnat (työseteleinä) asetetaan mahdollisimman pitkälle siten, että markkinoilla vallitsee hintatasapaino. (Hintatasapaino vallitsee, kun kysyntä ja tarjonta vastaavat toisiaan.) Olettakaamme, että jonkin hyödykkeen tuottamiseen vaaditaan 10 tuntia. Siihen merkitään 10 tunnin työarvo, mutta jos tällä hinnalla hyödykkeen kysyntä ylittää tarjonnan, hintaa nostetaan ylimääräisen kysynnän poistamiseksi (suurin piirtein), vaikkapa 12 työseteliin. Hyödykkeen tasapainohinnan ja työarvon suhde on näin 12/10 eli 1,20. Suunnittelijat keräävät jokaisen hyödykkeen vastaavasta suhdeluvusta. Voidaan olettaa, että suhdeluku vaihtelee tuotteesta toiseen, ollen joskus noin 1,0, joskus enemmän (jos kysyntä on voimakasta), joskus vähemmän (jos tuote ei ole kovin suosittu). Lukujen pohjalta suunnittelijat seuraavat sääntöä, jonka mukaan yli 1,0:n suhdelukua osoittavien hyödykkeiden tuotantoa lisätään, ja alle 1,0:n suhdelukua osoittavien tuotantoa vähennetään.

Suhdelukujen tarkoitus on välittää tietoa siitä, miten tehokkaasti yhteiskunnallinen työ eri teollisuudenaloilla onnistuu tyydyttämään kuluttajien tarpeita (Marxin sanoin: tuottamalla "käyttöarvoja"). Jos tuotteen tasapainohinnan ja työarvon suhdeluku on yli 1,0, se merkitsee, että ihmiset ovat valmiita maksamaan tuotteesta enemmän työseteleitä (ts. tekemään enemmän työtä sen ostamiseksi) kuin sen valmistamiseen on käytetty työaikaa. Mutta tämä puolestaan merkitsee, että kyseisen tuotteen tuottamiseksi käytetty työ on keskimääräistä "yhteiskunnallisesti tehokkaampaa". Kääntäen: Jos tasapainohinta putoaa työarvon alapuolelle, se kertoo, että kuluttajat eivät "arvosta" tuotetta sen

työarvoa vastaavalle tasolle, ja sen valmistamiseen käytetty työ ei ole yhteiskunnallisesti yhtä hyödyllistä kuin keskimäärin. Suhdeluku 1,0 merkitsee tasapainoa: kuluttajat, omalla työajallaan mitaten, "arvostavat" tuotteen samalle tasolle kuin mitä sen tuottaminen yhteiskunnalle maksaa.

Tämä on "markkina-algoritmimme" perusidea, ja luvun loppuosa laajentaa aiheen käsittelyä useilla tavoilla. Ensiksi tarkastelemme kysymystä siitä, onko tasapainohintoihin pyrkiminen kaikissa tapauksissa mielekäästä. Toiseksi osoitamme markkina-algoritmin ja edellisessä luvussa käsitellyn makrotason suunnittelun välisen suhteen, ja samalla esittelemme algoritmimme nykyistä täsmällisemmin. Kolmanneksi luotaamme esityksemme suhdetta kapitalismissa toimivaan voittomekanismiin. Lopuksi torjumme Alec Noven esittämän kritiikin, joka suhtautuu epäillen työarvojen käytön mielekkyyteen sosialistisessa suunnittelussa.

TASAPAINOHINNAT

Tasapainohinta on se hinta, jossa hyödykkeiden tarjonta (päätetty suunnitelmaa laadittaessa) kohtaa kysynnän. Määritelmän mukaisesti nämä hinnat estävät yli- ja alitarjonnan. Hyllyjen tyhjeneminen (liiallinen kysyntä) johtaa hintojen nousuun, mikä saa kuluttajat vähentämään kulutustaan kyseisen hyödykkeen osalta. Saatavilla oleva hyödykemäärä menee tällöin niille, jotka ovat valmiita maksamaan eniten. Ylitarjonta taas saa hinnat laskemaan, kannustaen kuluttajia kuluttamaan lisää kyseistä tuotetta.

Kun jostakin hyödykkeestä on pulaa kulutuskysyntään nähden, hintojen nostamisen vaihtoehto on säännöstely. Tämä voidaan tehdä joko muodollisesti (säännöstelykortein, kuten sota-aikana) tai epämuodollisesti, ts. antamalla jonojen ja jonotuslistojen syntyä, missä tapauksessa hyödykkeet menevät niille, jotka ovat valmiita jonottamaan pisimpään. Markkina-algoritmimme asettaa hinnat jokaisella tarkastelujaksolla tasapainohinnoiksi ja sitten käyttää

näiden hintojen ja työarvojen välistä erotusta signaalina, jonka mukaan seuraavan jakson aikana tuotantoa lisätään tai vähennetään. Mutta onko tapauksia, joissa säännöstely on oikeudenmukaisempi tapa jakaa niukka hyödyke? Ja tähän liittyen: algoritmimme olettaa, että jonkin hyödykkeen tasapainohinnan tulisi olla sama kuin sen tuotantokustannus sen työarvolla mitattuna. Mutta onko tapauksia, missä tuotteita tulisi subventoida, ts. tulisiko hyödykkeitä myydä kuluttajille, pitkälläkin aikavälillä, alle tuotantokustannusten?

Vastaus riippuu yhteiskunnassa vallitsevasta tulojaosta. Meidän näkemyksemme eri hinnoittelu- ja säännöstelytavoista on luettavissa taulukosta 8.1. Säännöstely on paras tapa varmistaa niukkojen hyödykkeiden oikeudenmukainen jako suurten tuloerojen vallitessa, koska se estää rikkaita omimasta hyödykkeen markkinoita itselleen. Esimerkiksi ruoan osalta muodollinen säännös-

Taulukko 8.1: Markkinahinnat ja säännöstely

<i>Hyödykkeen tarjonta</i>	<i>Tulonjako</i>	<i>Paras ratkaisu</i>
niukka	epätasainen	säännöstely
runsas	epätasainen	tukiaiset
niukka	tasainen	markkinahinnat
runsas	tasainen	markkinahinnat

tely varmistaa sen, että jokainen saa tarpeeksi selvitäkseen. Jos ruokaa on riittävästi, mutta köyhyys estää joitakin ihmisiä syömästä kylliksi, ovat jonkinlaiset ruokatukiaiset järkevää politiikkaa, vaikkei olekaan selvää, että hinnan pitäminen tuotantokustannuksia alempana on paras tapa: ruokakorttien jakaminen niitä kaikkein kipeimmin tarvitseville lienee tehokkaampaa. Jos tukiaisilla alennetaan ruoan hintaa silloin, kun ruoasta on pulaa, saatavilla oleva ruoka katoaa kaupoista nopeasti, ja jonoja muodostuu aina, kun uusi erä saapuu. Tämä pitää paikkansa riippumatta siitä, onko